
Rebeka MESARIĆ ŽABČIĆ
Jadranka GALIOT KOVAČIĆ

OPĆA SLIKA NASELJA
ČAKOVCI S KRATKIM
OSVRTOM NA POVIJESNI
PREGLED NASELJA,
GEOGRAFSKA
OBILJEŽJA,
STANOVNIŠTVO
I TRADICIJSKU
ARHITEKTURU

Prostor istraživanja je Slavonija tj. naselje Čakovci u Vukovarsko-srijemskoj županiji, smješteno na visoravni, okruženo šumama, vinogradima, voćnjacima, kultiviranim poljima i proplancima na krajnjem istoku Republike Hrvatske. Vrijedna arhitektura Čakovaca budi interes te navodi autore priloga na istraživanje naselja. Predmet istraživanja su tradicijski stambeni objekti Čakovaca izgrađeni u 19. i početkom 20. stoljeća. Vođeni spoznajom o postojanju tradicijskih stambenih zgrada interes i istraživanje se širi na naselje Čakovci, uključujući njegovu prošlost, stanovništvo, migracije itd.

Naselje Čakovci svoje korijene vuče iz srednjovjekovnog razdoblja¹, a nalazi se na plodnom terenu i posebne je ljepote.² U naselju se uočavaju srednjoeuropski kulturni utjecaji koji se istodobno isprepliću s utjecajima s šireg balkanskog i mediteranskog područja.

Prema geografskom položaju naselje Čakovci nalazi se u istočnoj Slavoniji i udaljeno je 30-tak kilometara od Vukovara, Iloka i 30-tak kilometara od Vinkovaca. Reljef je pretežno nizinski s valovitim obroncima Fruške gore, a nadmorska visina naselja je 114 metara. Prema strukturi površina oko naselja prevladavaju oranice, vinogradi, voćnjaci i šume. Oranice se sastoje od vrlo plodne zemlje, ratarske površine su meliorirane i komasirane te omogućuju strojnu obradu i visoke prinose. Najviše se uzgaja pše-

1 Građa i izvori govore o postojanju naselja već početkom 14. stoljeća.

2 Opće je poznato kako je u antičko doba Srijem imao epitet "Delicium mundi" (tj. slast svijeta), kao kraj prirodnih bogatstava i obilja. Mnoge su u prošlosti, ali i u sadašnjosti oduševile prirodne značajke ovoga kraja. Između ostalih i mjernika Vukovarskog vlastelinstva Gabriela Homera, koji je došao iz Austrije krajem 18. stoljeća i izrađivao zemljišne karte vlastelinstva. Mjernik je karte ukrašavao crtežima i stihovima u kojima je zabilježio: "...plodno područje Srijema je raj, ovdje zemlja hrani usjeve a pašnjaci ovce, tko želi uživati slatko piće od šljiva neka požuri u Srijem" (V. Horvat, 1991., 220-224), što je ujedno dokaz o prirodnom bogatstvu kraja o kojemu je riječ.

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galioš Kovačić
**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtom na povije-
sni pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

nica, kukuruz, šećerna repa, duhan i paprika, a u području od Vukovara do Iloka poseban je naglasak stavljen na vinogradarstvo i vinarstvo. Šume pokrivaju površinu od 70 000 ha u čitavoj Vukovarsko-srijemskoj županiji, a osobito su poznate šume hrasta lužnjaka. Prema klimatskim obilježjima naselje pripada umjereno kontinentalnom tipu klime sa srednjom godišnjom temperaturom od 11°C, dok najviša godišnja temperatura dostiže do 30°C. Naselje Čakovci administrativno pripada općini Tompojevci od 1981. godine³ zajedno s selima: Berak, Tompojevci, Mikluševci i Bokšić. Zbog svog položaja cijela današnja općina Tompojevci ima izuzetno značajan geografsko-prometni položaj jer se nalazi u blizini dunavskog plovnog puta kojim je još od srednjovjekovnog razdoblja uključena u najveći riječni plovni put te je tako povezana s ostalim podunavskim zemljama. Prema popisu stanovništva iz 2001. godine u naselju je zabilježeno 469 stanovnika.

Pregled naselja Čakovci: kratki povijesni osvrt

Prema hrvatskim istraživačima iz prve polovice 20. stoljeća, u Čakovcima je 1333. g. postojala katolička župa u sklopu vukovskog arhidakonata u kojoj je papin legat ubirao crkveni porez (Klaić, 1940., 45-46). Pod nazivom *Chak* (Čak) u Vukovskoj župi spominje se 1439., 1450. i 1451. godine kao posjed Bujaka i Gorjanskih (Bösendorfer, 1910., 187). S. Pavičić, pozivajući se na isti mađarski izvor⁴ kao i J. Bösendorfer, spominje prethodno spomenute tri godine i navodi da su Čakovci zapisani kao posjed plemena Gut – Keled, loze Morovićkih i Bujakovačkih. Ističe kako je posjed u blizini Vukova bio malen, ali na dobroj zemlji te se mogao lijepo razvijati. Također, preuzima od mađarskog autora tvrdnju da je ime naselja nastalo od mađarskog osobnog imena Čak (Pavičić, 1940., 183-184). Osobito je zanimljivo kako mađarski stanovnici naselja Čakovci, (2006. godine), također tvrde da je naselje dobilo ime po nekom dalekom pretku Čakanju koji je doselio u naselje.⁵ Mađarski autor P. Engel (1963.-1998.) tvrdi kako je naselje Čakovci godinama bilo u vlasništvu mnogih mađarskih plemićkih obitelji te se iz te tvrdnje

3 Naselje Čakovci je do 1971. godine administrativno pripadalo općini Vukovar. Popisom stanovništva 1981. godine naselje Čakovci uključuje naselje Novi Čakovci koje je 1981. nestalo kao samostalno naselje.

4 Csánki D., *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában*, VII., Valkóvármegye.

5. Prema tvrdnji 84 - godišnjeg Franje Kovača, stanovnika mađarske nacionalnosti iz Čakovaca, travanj 2006. godine.

može pretpostaviti kako je mađarsko plemstvo i stanovništvo od osnutka naselja zapravo većinskim dijelom obitavalo u naselju.⁶ Također, sličan naziv naselja, Čajkovci kraj Vukovara spominje i Sabljari 1866. godine.

U naselju je uz mađarsko stanovništvo živjelo i hrvatsko. Horvat (Horvat R., 2000.) ističe kako se starosjedilačko hrvatsko stanovništvo održalo i poslije 1526. kada je zapadni Srijem pao pod tursku vlast.

Godine 1623. zabilježeno je osam starosjedilačkih sela koja se nalaze na okupu i zajedno imaju nešto više od tisuću stanovnika. Među njima se spominju i Čakovci (Pavičić, 1953., 78).

Nakon više od stoljeća i pod osmanskom vlašću, Slavonija je mirovnim ugovorom u Srijemskim Karlovcima, početkom 1699. godine, vraćena Habsburškoj Monarhiji, a granice Turskog carstva utvrđene su na Balkanu, južno od Save i Dunava.⁷

O detaljnijem pregledu povijesti naselja Čakovci saznanja postoje s kraja 17. i početka 18. stoljeća, a vezan je uz tadašnje društvene prilike. Navedeni je period obrađen u publiciranoj znanstvenoj i stručnoj literaturi koja se temelji na dokumentima vukovarskog vlastelinstva koji su pohranjeni u državnim arhivima u Zagrebu, Osijeku i u Beču.⁸

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galioš Kovačić

**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtnom na povijesni
pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradicijsku
arhitekturu**

6 "...CSÁK - Bilo je vlasništvo sina Crisiusa pl. Guthkeleda Petera, od koga sudskim putem prelazi na Mihály Marótiya. 1331. godine opisali su zajedničku granicu s Boricsfalvom. Vlasništvo Bujákijevih, potomaka Mihály Marótiya (1439.). Tada zajedno s njim: 1. Perwoyafalua, 2. Borosfalua, 3. Keselywalua et 4. Zemes. 1451. godine Marótiyevi su isplatili naknadu za najam udovici Franka Bujákija. János Récsényi Surányi i njegova žena 1483. godine prosvjeduju, što ga je János Kishorvát zaposjeo zajedno s još devet drugih imanja. Graniči sa szentlőrincskim posjedom Lászla Szentpéterija (1491.) i Györgya Kragula (1503.). Udovicu Lászla Csákija 1496. godine pozivaju ovdje na sud protiv Györgya Kragulya. Godine 1498. udovica Lászla Csákija i László Szentpéteri imaju ovdje dijelove. Graniči se sa Elek Hosszúbácsi (1507.). Godine 1514. traži očeve diplome od udovice Lászla Szentpéterija. 1516. godine opunomoćeni suci su trebali podijeliti pripadajuće stvari ovdašnjeg dvorca između Eleka Csákija i Györgya Szentpéterija Kragulya. Elek dožupan (1515.-18.). 1526. godine kao kraljevski aulicus zajedno s bratom Ferencom Zayom dobiva imanje Jánosa Radófalvija Szuggyafija. Svećenik vukovskog arhidakonata za područje izvan vukovske župe plaća papinsku desetinu 1333 I: 20 banalis, 1335 I: 7 banalis, 1335 II: 4 gs. Između 1550-70. selo Čakovce nalazi se u nahiji Podgorje (Tapu defteri 1000, p. 124; Mc Gowan 441: Čaqivče). Danas naselje JI od Vukovara. Lip.: Chakovcze; H. Čakovci. (Cs. II. 300; Heller-Nehring 31.)..." Preuzeto iz P. Engel, str. 35 – 36., rukopis o Vukovskoj županiji za V. svezak povijesno topografskog priručnika Ugarske poznatog kao: György Györffy, Az Árpád-kori Magyarorság történeti földrajza, sv. 1-4. (Budapest, 1963. – 1998.).

7 Bez vazalnih država Vlaške, Moldavske i Krma.

8 Arhivsku građu i izvore o povijesti naselja Čakovci su s različitih aspekata do sada obrađivali I. Mažuran, S. Sršan i V. Horvat.

S obzirom da Čakovci nakon oslobođenja od Turaka pripadaju novoosnovanom vukovarskom vlastelinstvu postoje različiti podaci o naselju, a nalaze se u popisima sela vukovarskog vlastelinstva.

U vukovarskom su vlastelinstvu u prvoj polovici 17. stoljeća vladali carska vojska i Komora, crkveni posjednici i svjetovni feudanci, a na njihovim su posjedima živjeli seljaci–kmetovi, opterećeni teškim davanjima. Društvene, gospodarske, vojne prilike, kao i sve sfere javnog života bile su nesređene. Bečki dvor se, kao osloboditelj, prema Slavoniji i Srijemu, ponašao kao kolonijalni gospodar te je oslobođene krajeve dijelio zaslužnima u ratu protiv Turske: velikašima, generalima, vojsci, crkvenim posjedima (Sršan, 1990., 78, Sršan, 1984., 234). Cijela Slavonija, uključujući i naselje Čakovci, ostala je sve do 1745. godine pod vlašću carske vojske i Komore, kada je sjeverni dio bio priključen banskoj Hrvatskoj, a južni uz lijevu obalu Save, ostaje pod upravom Bečkog Dvorskog vijeća i uređen je kao Vojna granica. Tek su 1745. godine osnovane Srijemska, Virovitička i Požeška županija, kao redovna civilna vlast.

Godine 1702. Slavonija je podijeljena na Vojnu krajinu i Provincijal pod upravom Dvorske komore. Mažuran (1993.) ističe kako je naselje Vukovar uz naselja Ivankovo, Osijek, Đakovo, Valpovo, Miholjac, Našice, Orahovicu, Slatinu, Viroviticu, Voćin, Požegu s vojvodalcima, najveći dio okružja Cernik, te Pakrac i Podborje i dobra: Sirač, Subocka i Kutina s tri naselja, bio pod vlašću Dvorske komore.

Vukovarski posjed, kojem je pripadalo i naselje Čakovci, pripadao je bečkoj kruni i car Karlo VI. 26.4.1728. daruje ga grofu Johanu Ferdinandu Küffsteinu kao zamjenu za posjed Dioszeg u Mađarskoj. Čitavi Vukovarski posjed je tada obuhvaćao Stari i Novi Vukovar, Banovce, Berak, Bogdanovce, Čakovce, Đeletovce, Ilaču, Ilince, Jankovce, Laze, Lovas, Malu Vašku, Mikluševce, Mohovo, Negoslavce, Nijemce, Novake, Opatovac, Orolik, Petrovce, Slakovce, Svinjarevce, Šarengrad i Tompojevce. Godine 1728. sastavnim dijelom vukovarskog vlastelinstva postaju i grad Sotin i selo Tovarnik, a 1731. godine i naselja Antin, Bobota, Korođ, Pačetin, Tordinci, Trpinja i Vera, u zapadnom dijelu vukovarskog posjeda. Grof Küffstein je 15.11.1736. godine prodao cijelo vukovarsko vlastelinstvo izbornom knezu nadbiskupu grada Mainza, grofu Karlu Filipu von Eltzu i vukovarsko vlastelinstvo ostaje u posjedu obitelji von Eltz do 1945. godine. (Sršan, 1984., 234-235).

Kasnijim teritorijalnim izmjenama i pripojenjem nekoliko sela Vojnoj krajini, vukovarsko vlastelinstvo će se održati sve do kraja Drugoga svjetskog rata, do 1945.

godine, egzistirajući kao feudalna, a potom i kao kapitalistička tvorevina te kao posjed s novonastalim seoskim općinama i vlastitim ekonomijama i parcelama.

Čakovci krajem 17. i u prvoj polovici 18. stoljeća

Bečka Dvorska komora je u Slavoniju s ciljem provedbe nove organizacije vlasti poslala još prije potpisivanja mira u Srijemskim Karlovcima, 1698. godine, komisiju kojoj je na čelu bio Don Ferdinand Carl grof Carrafa di Stigliano, jer se smatralo da se uređenje u Slavoniji može provesti samo ako se prethodno izvrši popis naselja, stanovništva i zemljišta (Mažuran, 1993., 22-23).

U izvještaju Carrafine komisije iz 1698. godine obrađen je i vukovarski kotar s selima Berak, Ilača, Nuštar i Tordinci. Popisivači bilježe da se u mjestu koje je susjedno Berku nalazi napušteni dvorac ili utvrda o čijem zemaljskom gospodarstvu stanovnici ništa ne znaju (Mažuran, 1998., 50–61). U transkripciji izvještaja s latinskog jezika napisano je da je to susjedno selo Sakovacz. Međutim, smatra se kako je ipak riječ o Čakovcima, a ne o Slakovcima kako smatraju neki autori (Sršan, 2000., 48) jer se pretpostavlja kako su Čakovci bili opustošeni od strane Turaka te zbog toga nisu bili upisani kao posebno naselje u popis 1698. godine. Iz prethodne tvrdnje može se zaključiti koliko su borbe za oslobođenje Slavonije od osmanske vlasti bile štetne za opstanak postojećih naselja i stanovništva koje je u njima obitavalo.

Popis iz 1698. godine je načinjen putem popisivača koji su išli od sela do sela i popisivali kućedomaćine, njihovu oženjenu braću, sinove, kćeri i ostale ukućane te pokretnu i nepokretnu imovinu. Bilježili su i podatke kakve su im kuće i od čega su sagrađene, je li selo mijenjalo ime i kako se zvalo prije popisa, koje su granice sela, tko im je bio turski spahija i što su mu plaćali, imaju li kakve povlastice i koje i drugo. Također su popisivali šume, pašnjake, livade, potoke, močvare, crkve ili ono što je od njih ostalo.

Već početkom 1702. godine bio je završen novi popis sela i naselja, domaćinstava i njihove pokretne i nepokretne imovine u Provincijalu. Posao je ponovno vodio grof Carrafa. Od 1698. do 1702. godine porastao je broj naseljenih mjesta i domaćinstava, a povećao se i ukupan broj stanovnika, što ukazuje na mogućnosti i na prirodne resurse kraja koji su jednim dijelom omogućavali privređivanje i život stanovništva. Popis iz 1702. godine ne bilježi podatke o doseljavanju stanovništva.

Iz popisa se saznaje kako su Čakovci naseljeni, kao i susjedni Tompojevci i Mikluševci (Mažuran, 1993., 43). Kako i iz prethodnog popisa tako i iz ovog 1702. godine može se zaključiti kako se imovina sastojala od krupne i sitne stoke, zasijanih oranica, vinograda, sjenokoša, košnica pčela i zajedničkih vodenica. Na osnovu popisa, primjenom sesionalne sheme vršio se i razrez poreza, tako da je seosko stanovništvo u cijelom Provincijalu dugovalo za porez krupne svote novca (Mažuran, 1993.). Sesija ili selište općenito je predstavljala određeni broj oranica, livada i kuću s potkućnicom. Taj broj nije uvijek bio jednak, mogao se nadopuniti livadama ili vinogradima u slučaju da nije bilo dovoljno oranica ili obratno.⁹

Godine 1711. opće je stanje bilo teško; cijene vina, žita i ostalih plodina vrlo su visoke, a neprestani prolasci i dolasci vojske, besplatan prijevoz hrane i opreme, te pozivi na kulučenja sve su više utjecali na siromaštvo stanovništva (Mažuran, 1993.). Zbog velikih davanja često je dolazilo i do pobuna te do bježanja stanovništva u Tursku (Sršan, 1984., Sršan, 1990.) što upućuje na zaključak kako je stanovništvo iseljavalo upravo zbog izuzetno velikih davanja i nameta prema Habsburškoj Monarhiji.

Godine 1722. ponovno je izvršen popis za vukovarski okrug kojeg je tada sačinjavalo 35 naselja. Popisane su livade, vinogradi te obradiva i neobradiva zemlja, te su na temelju toga konstituirane porezne jedinice, sesije ili selišta. Popis sadrži i podatke o mesnicama, gostionicama, ribnjacima, mlinovima i dr. od čega su sela mogla imati prihode. (Sršan, 1984., 231). Iz popisa se vidi kako je obradivo tla malo i da su velike površine još uvijek pod vodom, u šikarama ili pod šumama. Ipak, obradive su površine tla bile dovoljne za broj stanovnika vukovarskog okruga. Zbog obradivosti tla i mogućnosti prenamjene postojećih zemljišta carskim će se patentima kasnije nastojati doseliti novo stanovništvo iz raznih krajeva Monarhije, a najviše iz pasivnih austrijskih i njemačkih područja. Doseljavanje stanovništva imalo je za cilj povećati broj sesija, kao osnovnih poreznih jedinica, tj. povećanjem sesija doći će do povećanja prihoda carskoj vlasti (Sršan, 1984.).

Godine 1722. Čakovci graniče na istoku s selom Mikluševci i Tompojevci, a razdvaja ih "Mihajlova bara",

9 U Slavoniji se sesija kretala od 24 jutra oranice prve klase, 32 srednje do 40 jutara treće klase ili slabe zemlje, te još i 8 kosa livada i kuća s potkućnicom. Potkućnicu je činio vrt i šljivik do 1 jutra. Sesija se redovno dijelila na osam osmina. Za punu sesiju seljak je bio dužan plaćati godišnje 13 forinti poreza caru, 3 funte zemljarine vlastelinu posjedniku ali i radove i podavanja u naravi. Redovan rad je bila rabota ili kuluk, što ih je seljak – kmet davao vlastelinu u ovisnosti prema veličini sesije koju je držao.

odakle ide međa prema šumi "Bokšić". Na jugu je selo "Banovci", a međa je "Široka-njiva". Zapadno od Čakovca je selo Berak, a dijeli ih šuma "Popovac", koja pripada Čakovcima, te "Begova njiva". Na sjeveru graniče se "Kajsevцем" i selom Tompojevci sve do drveta oraha. Naselje tada ima "...zemlje za oranje 600 jutara, ogrjevne šume 200 jutara, 150 kosa livada, a od orače zemlje ostaje oko 150 jutara neobrađene zemlje..." (Sršan, 1984., 248-249).

Prije preuzimanja vukovarskog vlastelinstva 1728. godine, od strane grofa Küffsteina, Komora je izvršila popis cijelog posjeda. Čakovci su tada imali 37 domaćinstava, 16 oženjenih i neoženjenih braće i sinova, 26 konja, 38 volova, 89 krava i junadi, ovaca i koza 129, 39 svinja, 28 košnica, 30 vinograda, 195 oranica, 88 livada, 9 1/8 sesije (Sršan, 1988., 70).

Istodobno se navodi kako su se seljaci stalno bunili, tražeći od cara zaštitu od nepravednih i nezakonitih obaveza prema plemićima, veleposjednicima i crkvenim vlastima. Vlada je nastojala suzbiti bezakonje, ali je često bila nemoćna. U izvoru se navodi kako je vlada trebala pomoć gospodara s jedne strane, ali nije smjela niti imati nezadovoljno i ekonomski slabo stanovništvo u blizini turske granice s druge strane zbog postojanja opasnosti da ova područja opustoše ako se ne sredi bezakonje i ne spriječe neredi (Sršan, 1989.).

U Čakovce se poslije odlaska Turaka, 1699. godine, vratilo samo nekoliko hrvatskih starosjedilačkih obitelji. Oko 1715. godine bilo je 8 kuća, od kojih je jedna obitelj doselila iz Sarajeva (Pavičić, 1940.). Na to je područje nova komorna uprava poslije 1696. godine, a osobito između 1700. i 1715. godine, doselila srpsko stanovništvo koje je najvećim dijelom doseljavalo iz istočne Bosne, s Majevice, Gradačca i iz Baranje. Bilo ih je i iz Bačke, Like i sjeverne Dalmacije. Doseljavanjem novog stanovništva pojavljuju se nova narječja u Čakovcima. Bosanska, baranjska i ličko dalmatinska struja donijele su jekavsko narječje, a bačka, ekavsko. Tridesetih godina 18. stoljeća Čakovci su zbog migracija stanovništva izgubili više od polovice svojih starosjedilaca (Pavičić, 1953.). Nije točno poznato kuda je stanovništvo iseljavalo, a pretpostavlja se u obližnje gradove, sela ili u Osmansko Carstvo.

U Čakovcima je 1732. godine živjelo 30 pravoslavnih obitelji (Pavičić, 1953., R. Horvat, 2000.), a oko 1760. godine ponovno doseljavaju Srbi, uglavnom s istoka. Te su migracije podvostručile stanovništvo u Čakovcima i okolnim selima¹⁰ osim u Tompojevcima (Pavičić, 1953.).

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galiot Kovačić

**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtnom na povije-
sni pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

10 Stanovništvo je poraslo u naseljima Mikluševci i Opatovcu.

Godine 1736. izvršen je novi popis stanovništva te je car Karlo 1737. izdao patent "Carolina urbarialis regulatio", kojim se konačno uređuju odnosi između vlastelina i kmeta u Provincijalu. Ovaj popis, između ostalog, sadrži i podatke o ekonomskoj, socijalnoj i etničkoj strukturi stanovništva.

Prema popisu iz 1736. godine u vukovarskom vlastelinstvu bilo je 35 sela (Mažuran, 1993.). S ekonomskog gledišta, Čakovci tada imaju ukupno 35 domaćinstava i kuća, očeva obitelji 34, oženjene braće i sinova 7, braće i sinova s navršenih 15 godina 1, udovica s posjedom 1, 31 konja, 44 vola, 56 krava i junadi, 38 ovaca i koza, 44 svinje, 111 ½ jutara oranica, 57 kosaca livada, 16 vinograda motika, 292 stabla šljiva, i 8 5/8 sesija (Mažuran, 1993., 217). Naveden je broj zasijanih oranica, a smatra se da je broj nezasijanih bio približan zasijanom broju (Sršan, 1988). Ostali članovi domaćinstva, žene i djeca do 15 godina nisu popisani iako su nosili glavni teret u obradi zemlje, sadnji žitarica, povrtlarstvu, voćarstvu, vinogradarstvu, peradarstvu, stočarstvu i svim oblicima domaćeg rukotvorstva (Mažuran, 1993.). Svi stanovnici Čakovaca tada se bave zemljoradnjom i stočarstvom, u naselju nema obrtnika, kao u susjednim Tompojevcima, gdje rade kovač i mlinar (Mažuran, 1993.). Na zemlji je sijana pšenica, raž, suražica, proso i heljda (krumpir i kukuruz još nisu bili prihvaćeni). Stoka se hranila isključivo sijenom s livada. Med je korišten za prehranu i za zaslađivanje (Sršan, 1988.).

Prema izračunu može se zaključiti kako je u prvoj polovici 18. stoljeća svako domaćinstvo u Čakovcima imalo manje od jednog konja, više od jedne i pol krave i junca, više od jednog vola, ovce i koze, te svinje. Također, u prosjeku je svaka kuća imala više od jednog i pol kosaca livada, do pola vinograda motika, manje od jedne košnice, više od osam stabala šljiva. Prema navedenom, zaključuje se kako su domaćinstva teško mogla zadovoljiti osnovne životne potrebe.

Odnos površina i selišta u Čakovcima je zabilježen 1728. i 1759. godine. Uočava se znatno povećanje obradive zemlje s 195 jutara u 1728. godini, na 540 jutara 1759. godine, te sjenokoša kosaca s 88 na 180. Selišta se od 9 povećavaju na 22 1/2 (V. Horvat, 1994., 96). Kao što se povećavalo selište, povećavao se i broj stanovništva, ali ipak sporije u odnosu na povećanje površina. Podaci iz 1736. godine pokazuju kako je u Čakovcima 35 nosioca domaćinstva s 210 stanovnika, a 1784. godine, nakon popisa

stanovništva, broj stanovnika je 381. Iako se broj stanovnika nije rapidno povećao kao npr. u susjednom Berku (s 228 na 708) i još u nekim drugim naseljima u Provincijalu, vidan je znatan porast stanovništva u razdoblju od 50 godina (V. Horvat, 1993.).

U popisu stanovništva iz 1736. godine, u tablici *otišli* zbrojeni su i umrli i odseljeni, te oni koji su dodijelili selište sinu ili bratu. U tablici *došli* upisana su novorođena djeca i pridošle punoljetne osobe. Popis bilježi kako je iz Čakovaca “otišlo” 39, a “došlo” 28 osoba. (Sršan, 1988.). U odnosu na susjedna naselja Berak i Tompojevci gdje je bilo više doseljenog stanovništva,¹¹ iz Čakovaca stanovništvo više iseljava, a razlog tome nije poznat.

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galioš Kovačić

**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtnom na povijesni
pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradicijsku
arhitekturu**

Čakovci od druge polovice 18. stoljeća do početka 20. stoljeća

Popis stanovništva iz 1756. godine bilježi u naselju samo 25 pravoslavnih kuća, jer je proteklih godina mnogo ljudi stradalo od kuge. Novi popis stanovništva iz 1766. godine bilježi već 68 pravoslavnih kuća (R. Horvat, 2000.), što svjedoči o migracijama u Čakovce. Može se pretpostaviti kako su ljudi migrirali u Čakovce zbog plodne zemlje koja ga je okruživala i mogućnostima za život koji je kraj pružao (vidi str. 2).

Iz popisa katoličkih vjernika po mjestima i prihodima od vjenčanja, krštenja i obveze u naturi iz 1783. godine uočava se kako su u Čakovcima samo četiri kuće s ukupno 26 članova katoličke vjeroispovijesti (V. Horvat, 1994.), a 1791. godine postoje 62 pravoslavne kuće i 343 pravoslavna žitelja (R. Horvat, 2000., Prethodna saznanja upućuju na zaključak kako krajem 18. stoljeća u Čakovcima prevladava pravoslavno stanovništvo, a što se istodobno uočava i po ucrtanim simbolima pravoslavnog “rasciano” groblja na karti Čakovaca iz 1786. godine, koju je nacrtao mjernik Gabriel Homer. Prema karti groblja Čakovaca iz 1786. godine pravoslavno groblje je znatno veće od katoličkog (HR-DAOS – 477, Vukovarsko vlastelinstvo, serija C, Zemljišne karte, Mapa Čakovci 8/1). Iz navedenih podataka može se zaključiti kako je tijekom 18. stoljeća broj pravoslavnog stanovništva bio značajno veći u odnosu na katoličko stanovništvo.

Nakon 1786. godine građe, izvora i informacija o Čakovcima ne nalazimo sve do 1847. godine. Prema R. Horvatu (2000.) Čakovci 1847. godine imaju 690 stanovnika;

¹¹ Vidjeti više u Sršan, 1988.

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galioš Kovačić
**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtom na povije-
sni pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

492 stanovnika su bila rimokatolika, 195 pravoslavca, a tri su stanovnika židovske vjere. Brojčani odnos 1847. godine između pravoslavnog i katoličkog stanovništva je promijenjen u odnosu na 1783. i 1791. godinu, katoličkog stanovništva ima skoro tri puta više. Pretpostavlja se kako je riječ o novoj imigraciji u Čakovce, o kojima nemamo pisanih izvora. Deset godine kasnije, iz popisa stanovništva 1857. godine, uočava se kako su svi doseljeni rimokatolici mađarske nacionalnosti. Pretpostavlja se kako je mađarsko stanovništvo doseljavalo zbog relativno povoljnih prilika privređivanja i općenito povoljnijih životnih uvjeta.

Prema popisu stanovništva naselje Čakovci je 1857. godine imalo 148 kuća u kojima je stanovalo 525 stanovnika, od toga 336 rimokatolika Mađara, 178 pravoslavaca i 11 osoba židovske vjere. Popis stanovnika iz 1869. godine bilježi 896 stanovnika. Iz godine u godinu broj kuća raste, te je popisom stanovništva iz 1880. godine zabilježeno 176 kuća s 864 stanovnika. Rimokatolika je bilo 548, pravoslavaca 168, nazarenaca 24, Židova 12 i 2 luterana.

Popis stanovništva iz 1890. godine bilježi u Čakovcima 930 stanovnika: 706 rimokatolika, 179 pravoslavna, 27 Židova, nazarenske vjere 9, grkokatoličke 4, luteranske 4 i kalvinske vjere 1 stanovnik.

Promjene etničkih/nacionalnih odnosa u Čakovcima tijekom 18. i 19. stoljeća utjecale su i na jezik tj. govor stanovništva. Prethodno se spominje kako su 1760. godine doseljenici iz Bačke, Srbije i Srijema, donijeli ekavštinu te su malobrojni Hrvati što su ostali u Čakovcima, tijekom 18. stoljeća poprimili novu akcentuaciju i govor susjeda Srba. (Pavičić, 1953.). Tijekom 19. stoljeća, uz mađarski jezik, u Mikluševcima i Čakovcima se ukorijenila jekavština koja se govorila u oba naselja do kraja 19. stoljeća. Na brojnost i aktivnost mađarske nacije u Čakovcima ukazuje djelatnost mađarskog društva "Julijan" koje je otvorilo 1907. g. u Čakovcima svoju pučku školu s mađarskim nastavnim jezikom.

Prema popisu stanovništva iz 1900. godine u Čakovcima su bile 182 kuće s 924 stanovnika. Rimokatolika je bilo 667, pravoslavnih 221, 16 Židova, 13 nazarena, 6 luterana, 1 kalvin. U Čakovce se doselilo 206 Roma iz Ugarske, a svi su deportirani u njemačke logore za vrijeme Drugoga svjetskog rata.

Čakovci u 20. stoljeću i početkom 21. stoljeća

Krajem 19. stoljeća uočava se kako popisi stanovništva bilježe veći broj stanovnika u naselju Čakovci u odnosu na prethodna razdoblja, a porast broja stanovnika nastavlja se i u prvoj polovici 20. stoljeća. Iznimka je popis stanovništva iz 1910. godine kada je u Čakovcima zabilježeno 838 stanovnika, 86 stanovnika manje nego li popisom stanovništva 1900. godine zbog pojave "bijeke kuge".¹² Rimokatolika je bilo 623, pravoslavnih 190, kalvina 9, Židova 8, luterana 7, a grkokatolika 1.

Značajan događaj za naselje na početku 20. stoljeća je povezivanje Čakovaca u željezničku mrežu 1912. godine, kada je u promet puštena pruga od Vukovara do Ilačice.¹³

Popisom stanovništva iz 1921. godine zabilježen je 921 stanovnik, od toga 699 rimokatolika, 206 pravoslavnih, 8 evangelika, 5 grkokatolika i 3 židovske vjere.

Svojevrsni dokaz da se naselje Čakovci početkom 20. stoljeća proširilo i razvilo (uz nastavak rasta broja stanovnika) je i činjenica da 1920-tih godina u naselju postoji pučka škola, poštanski ured i željeznička stanica.

Popis stanovništva iz 1931. godine bilježi 964 stanovnika, od toga 700 rimokatoličke, 232 pravoslavne, 15 grkokatoličke, 11 luteranske, 2 kalvinske, 2 židovske, jedan unitarske i jedan nazarenske vjere.

Nakon Drugoga svjetskog rata promijenjena je popisna metodologija i stanovništvo se od 1948. do 2001. godine u popisima stanovništva popisivalo po nacionalnom sastavu.¹⁴ Popis stanovništva 1948. godine bilježi 1106 stanovnika (sa selom Bokšić), od toga: 251 Hrvat, 591 Mađar, 240 Srba, 3 Nijemca, 9 Rusina i Ukrajinaca, 3 Slovaka, 3 Slovenca, 1 ostalo i nepoznato; 1953. godine 1023 stanovnika, od toga: 130 Hrvata, 545 Mađara, 316 Srba, 11 Čeha, 4 Nijemaca, 4 Slovenca, 1 Jugoslaven, 12 ostalo i nepoznato; 1961. godine 1100 stanovnika, od toga: 186 Hrvata, 473 Mađara, 419 Srba, 4 Slovenca, 4 Slovaka, 3 Jugoslavena, 11 ostalo i nepoznato; 1971. godine 934 stanovnika, od toga: 188 Hrvata, 381 Mađar, 305 Srba,

12 "Bijela kuga" ili "sistem jedinac" je drugi naziv za depopulaciju ili smanjivanje stanovništva nekog područja izazvano niskim natalitetom ili iseljavanjem stanovništva.

13 Mađari su bili uglavnom državni činovnici u različitim službama (osobito na željeznici), u tzv. dunavskoj plovidbi, financijskim službama, policiji (žandarmeriji) i drugim upravnim institucijama (Wertheimer-Baletić, 1993.).

14 Vidjeti: Objašnjenja, u knjizi M. Korenčić, *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske, 1857.-1971.*, Republički zavod za statistiku, Zagreb, 1991. Isto tako način obrade i prezentacije podataka za 1981., 1991. i 2001. godinu vidjeti više u popisnim metodologijama DZS-a.

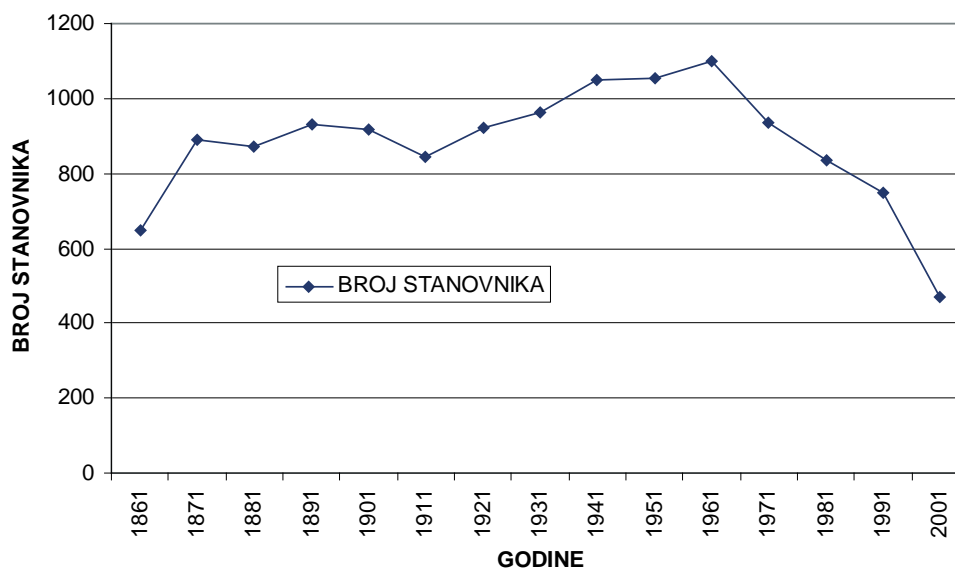
Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galioš Kovačić
**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtnom na povije-
sni pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

5 Nijemaca, 7 Ukrajinaca i Rusina, 1 Slovak, 1 Slovenac, 27 Jugoslavena, 19 ostalo i nepoznato; 1981. godine 837 stanovnika, od toga: 164 Hrvata, 289 Mađara, 182 Srba, 1 Nijemac, 9 Rusina, 1 Slovak, 1 Slovenac, 156 Jugoslavena, 8 regionalno izjašnjenih, 26 ostalo i nepoznato; 1991. godine 749 stanovnika, od toga: 226 Hrvata, 256 Mađara, 206 Srba, 12 Rusina, 3 Slovaka, 1 Slovenac, 27 Jugoslavena, 3 regionalno izjašnjenih, 15 ostalo i nepoznato. Prema popisu stanovništva 2001. godine naselje Čakovci ima 469 stanovnika. Prema popisnoj metodologiji iz 2001. godine nacionalni sastav stanovništva iskazuje se prema gradovima i općinama, a ne pojedinačno za svako naselje kao u prethodnim popisnim godinama.¹⁵

Slika 1.

Ukupno kretanje stanovništva od 1857. do 2001. godine u naselju Čakovci iskazano linearnom interpolacijom¹⁶

KRETANJE BROJA STANOVNIKA

15 Kako nismo u mogućnosti iskazati nacionalni sastav stanovništva za naselje Čakovci kao za prethodne popisne godine učiniti ćemo to za čitavu općinu Tompojevci s obzirom da naselje Čakovci administrativno pripada općini Tompojevci. Popis 2001. godine za općinu Tompojevci bilježi ukupno 1999 stanovnika od toga: 1181 Hrvata, 1 Albanca, 193 Mađara, 6 Nijemaca, 2 Roma, 1 Rusa, 366 Rusina, 3 Slovaka, 202 Srba, 5 Ukrajinaca, 29 se osoba nije izjasnilo i 10 nepoznatih. Vidjeti više u: Popis stanovništva 2001. godine, <http://www.dzs.hr>

16 Ukupno kretanje stanovništva u naselju Čakovci iskazali smo samo za razdoblje od 1857. do 2001. godine zbog vjerodostojnih podataka. U popisu stanovništva iz 1948. godine, naselja Čakovci i Bokšić iskazana su zajedno. Vidjeti više u: Kornečić, M. (1979.) *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857-1971* JAZU, (Djela JAZU, knjiga 54) Zagreb.

Godina	Broj stanovnika
1857.	525
1869.	896
1880.	864
1890.	930
1900.	924
1910.	838
1921.	921
1931.	964
1948.	1106
1953.	1023
1961.	1100
1971.	934
1981.	837
1991.	749
2001.	469

Izvor: Korenčić, M. (1979) Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857-1971 JAZU, (Djela JAZU, knjiga 54) Zagreb, Knjige popisa stanovništva 1981. i 1991. godine, tabele po naseljima, Republički zavod za statistiku SR Hrvatske, Zagreb, Popis stanovništva 2001. godine; <http://www.dzs.hr>

Analiza kretanja broja stanovnika u naselju Čakovci prema popisima stanovništva zadnjih stotinu godina ukazuje na različite trendove u pojedinim razdobljima. Promatrajući kretanje stanovništva prema popisnim godinama uočava se međupopisni rast broja stanovnika u razdoblju od 1857. do 1869. godine, blagi pad stanovnika u razdoblju od 1869. do 1880. godine, ponovni međupopisni porast broja stanovnika u razdoblju od 1880. do 1890. godine te vrlo mali pad broja stanovnika u razdoblju 1890.-1910. godine. Nakon popisa stanovništva 1910. godine uočava se konstantni rast broja stanovnika¹⁷ do 1961. godine, zatim nešto manji pad broja stanovnika u razdoblju od 1961. do 1991. godine te znatniji pad broja stanovnika 2001. godine. Jedino međupopisno razdoblje koje je u 19. stoljeću zabilježilo smanjenje broja stanovnika je razdoblje

¹⁷ Iako je na cijelom vukovarskom području 1918. godine harala epidemija španjolske gripe i znatno je na cijelom vukovarskom području povećala mortalitet (navodno je dnevno umiralo troje do četvero ljudi) naselje Čakovci prema popisu stanovništva iz 1921. godine ne bilježe pad stanovnika (Wertheimer-Baletić, 1993.).

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galot Kovačić
**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtom na povije-
sni pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

između popisa 1869. i 1880. godine. Tada je na području naselja Čakovci, ali i u susjednim područjima (Vinkovci, Županja, Osijek, Đakovo) došlo do povećanja mortaliteta ne samo zbog slabih higijensko-sanitarnih uvjeta, već i zbog crijevne zarazne epidemije¹⁸ koja je harala tijekom sedamdesetih godina 19. stoljeća u širem podunavskom prostoru (Wertheimer-Baletić, 1993.). Međupopisna razdoblja koja iskazuju brojčani porast stanovništva u naselju Čakovci tijekom devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća su etape pojačanog doseljavanja u Hrvatsku i Slavoniju iz Ugarske, austrijskih zemalja i zapadne Ukrajine. Migracijska kretanja su bila iz bližih i daljih zemalja, odvijala su se u etapama, dok su migracijama najviše sudjelovali Nijemci, Mađari, Slovaci, Rusini i Ukrajinci.¹⁹ Tijekom zadnjeg desetljeća 19. stoljeća i prvog desetljeća 20. stoljeća u naselju Čakovci uočava se postupno smanjenje broja stanovnika što je primarno bilo uvjetovano smanjenim intenzitetom doseljavanja (Wertheimer-Baletić, 1993.). Do pada stanovništva u razdoblju od 1961. do 1991. godine dolazi zbog otvaranja granica prema zapadnoeuropskim zemljama te dio mlađeg stanovništva odlazi na privremeni rad u inozemstvo, dok istovremeno dio odlazi potražiti posao u gradovima zbog općepoznatog poljoprivrednog siromaštva i tzv. viškova u poljoprivredi (Bićanić, 1936.) što se odrazilo u pojačanoj migraciji radne snage, ali i zbog krize kasnog komunizma (krajem osamdesetih i početkom devedesetih godina prošloga stoljeća) kao i početkom Domovinskog rata. Znatniji pad broja stanovnika u naselju Čakovci u razdoblju od 1991. do 2001. godine posljedica je agresije na Republiku Hrvatsku i pojave prisilnih (ratnih) migracija. Navedeno razdoblje u kojima smo prikazali ukupno kretanje broja stanovnika dovoljno je vremenski dugo te je zbog toga i statistički reprezentativno za utvrđivanje temeljne dugoročne tendencije u razvoju ukupnog kretanja broja stanovnika naselja Čakovci (vidi tablicu br. 1. i sliku br. 1.). Može se zaključiti kako spomenuti procesi ukazuju na prisutnu sve opću depopulaciju stanovništva naselja Čakovci što je posljedica migracija mlađe populacije prema urbanim naseljima i agresije na Republiku Hrvatsku.

18 Vidjeti više o epidemiji kolere u: Ivanić, Z. Kolera u Srbiji u XIX veku, *Prilozi za istoriju zdravstvene kulture jugoslovenskog i balkanskog poluostrva*, Beograd, 1940.

19 O etapama migracijskih kretanja vidi više u Wertheimer-Baletić, 1993.

Narodno graditeljstvo Čakovaca: ušoravanje, položaj kuće na okućnici

Pretpostavlja se kako tradicijske kuće u Čakovcima, oblikom, osnovnim tlocrtom, otvorima te krovštem, svoj korijen vuku još iz predturskog doba što dokazuje i opis putopisca Maksimilliana Prandstättera, koji je opisujući tursko trgovište Vukovar 1608. godine naveo: "...to je prilično maleno trgovište s lijepim seljačkim kućama kako se i kod nas Nijemaca grade" (Karač, 1994., 151). Nacrtao je i vedutu Vukovara na kojoj su prikazane kuće s dvostrešnim krovštem, bočno orijentiranim zabatima i nekoliko prozora na pročelju.²⁰ Slijedeći viđeno u gradovima, pretpostavlja se kako su se konstruktivni i oblikovni modeli ponavljali i u naseljima u okolici te su se na taj način i oblikovale seljačke kuće u Slavoniji i Srijemu. Kuće pravokutnog tlocrta nastavljaju se graditi u cijeloj Slavoniji od polovice 18. stoljeća sve do početka druge polovice 20. stoljeća.

Ovi rijetki izvorni opisi Vukovara i sela u srijemskoj županiji koji obuhvaćaju period od dvjestotinjak godina, pokazuju kako nije bilo mnogo promjena u oblikovanju kuće, materijalima i tehnikama gradnje od početka 17. do kraja 18. stoljeća. Može se zaključiti kako su kuće građene i pokrivene drvetom (šindrom).²¹ Nema planiranih ulica, a kuće su razbacane, raštrkane. Tek u drugoj polovici 18. stoljeća Habsburška Monarhija počinje raditi na okupljanju i planiranju urbanih i seoskih struktura na ovim prostorima.

Sačuvani "Atlas vukovarskog vlastelinstva" iz 1733. godine, čiji je autor carski akademski inženjer Johann Philipp Frast, posjeduje ukupno 25 karata s 35 naselja. Mjernik je uz naselja, sela, rijeke, šume, oranice, močvare, kartirao i nacrtao "kuće" koje su obojane crvenom bojom i imaju oblik pravokutnika. U Čakovcima je nacrtao 46 takvih oznaka i jedna istog oblika, ali većih dimenzija, pa se pretpostavlja kako je to pravoslavna crkva izgrađena 1723. godine. Crkva i 46 kuća na karti su postavljene u različitim položajima, "razbacane" su po selu. Pretpostavlja se kako je mjernik vjerno "preslikao" stvarno stanje i simbole nacrtao na položajima koje su kuće zaista i zauzimale u prostoru. Slično su postavljene kuće i u ostalim selima vukovarskog vlastelinstva.²²

20 Veduta Vukovara nalazi se u Arhivu Hrvatske u Zagrebu; reprodukciju vidjeti u: Monografija *Vukovar, vjekovni hrvatski grad na Dunavu*, Zagreb, 1994., str. 126.

21 Šindra – cijepane jelove ili hrastove daske kojima se pokrivaju kuće, s jedne strane po dužini izljebljene, a s druge istanjene, njem, Schindel.

22 Vidi više u: *Atlas vukovarskog vlastelinstva*, 2006.

Planiranje naselja u Slavoniji bilo je propisano zakonom tzv. "Terezijanskim slavonskim urbarom iz 1756. godine"²³

U Čakovcima se, kao i u cijeloj Slavoniji, počevši od 1756. godine kuće nalaze na parcelama pravilnog pravokutnog oblika i približnih su dimenzija. Još prije spomenutog Urbara iz 1756. godine, u Beču je 1722. godine objavljen propis pod nazivom "Glavna uputa za naseljavanje". Prema tom propisu postoje tehničke norme za osnivanje naselja, oblikovanje, kućišta, za gradnju kuće i ostalih zgrada. Precizno su određene širina ulica, kućišta, kao i smještaj svih zgrada koje moraju biti postavljene na istoj strani dvorišta i na granici prema susjedu (Živković, 1992.). Iako je trebalo proći pedesetak godina kako bi se te mjere počele primjenjivati i u Slavoniji, evidentno je da se u ovoj uputi nalazi polazište za kasnije oblikovanje i planiranje slavonskog sela.

Tridesetak godina iza propisanog urbara, podžupan Srijemske županije Josip Hajnoci (1786.–1890.) osobito je nastojao da se što bolje izvršava ušoravanje sela, te je upozoravao kotarske suce da samovoljno građenje i razbijenost naselja pomažu skrivanju dezertera, razbojnika, kradljivaca i prosjaka, a otežavaju i objavljivanje i provođenje županijskih, vlastelinskih i općinskih naredbi. Vukovarskom je vlastelinu bilo naređeno da vlastelinski inženjer u naseljima osim Novog Vukovara, do kraja travnja 1790. godine isplanira prave i široke ulice u kojima će graditi nove ili prenositi drvene kuće u strogom redu (Gavrilović, 1966.).

Može se zaključiti kako je Habsburška Monarhija uputama i Urbarom o planiranju i oblikovanju slavonskih naselja nastojala stanovnike održati na okupu zbog lakše kontrole, te provođenja administrativnih mjera u obliku različitih obveza i davanja u robi i novcu. O teškoj realizaciji u praksi nimalo laganog zadatka svjedoči i razdoblje od trideset i četiri godine između uredbe i 1790. godine kada se ponovno specijalnim naredbama vršilo planiranje ulica.

23 Prema Terezijanskom slavonskom urbaru od 15. ožujka 1756. "Theresiana Urbarialis Regulatio", "...da sesie kmetinske dosada kako poslata komisija iznašla i nami ponizno dokazala jeste, ne naredne i nejednake, u stanoviti red i jedinstvo učini se...", vidi više u: J. Bösendorfer, *Agrarni odnosi u Slavoniji*, JAZU, Zagreb, 1950.

Materijali i načini gradnje kuća od 17. do početka 20. stoljeća u istočnoj Slavoniji

U 17. i 18. stoljeću u Slavoniji profane i sakralne zgrade gradile su se od drveta. Isto tako postoje i zemunice, a od čvrstog su se materijala gradile utvrde. Turski putopisac Evlija Čelebija 1663. godine piše kako su kuće u Vukovaru bile pokrivene šindrom, ali da ih nije mogao vidjeti zbog vrtova i ograđenih zidova ispred njih (Čelebija, 1957., 116). Josip Hajnoci stotinjak godina kasnije, opisuje život u selima u kojima se živi u zemunicama ili kućama građanim od drveta, bez dimnjaka s otvorenim ognjištem. Ističe kako su sela razbacana. (Gavrilović, 1966.).

Katolička franjevačka crkva posvećena Sv. Filipu i Jakovu u Vukovaru izgrađena je 1722. godine od drveta, dok je vukovarska tvrđava izgrađena od opeke (Sršan, 1984.). Iduće godine u Čakovcima, 1723., izgrađena je drvena pravoslavna crkva u čast "Vavedenija Bogorodice" (R. Horvat, 2000.), a stoljeće kasnije, 1828. godine izgrađena je zidana crkva Sv. Joakima i Ane koja je bila filijala rimokatoličke župe u Berku. Iako je crkva Sv. Joakima i Ane postojala u naselju, mjernik Miloš Radeljević je u kartu Čakovaca 1888. godine ucrtao samo pravoslavnu crkvu (Izvor: HR-DAOS – 477, Vukovarsko vlastelinstvo, serija C, Zemljišne karte, Mapa Čakovci 8/5), a razlog tome nije poznat.

U središtu vlastelinstva, u Vukovaru, postojale su dvije ciglane još u vrijeme grofa Küffsteina (1728.-1736.). Proizvodile su nekoliko stotina tisuća cigli i crepova za izgradnju crkava, kasarni i drugih objekata, ali ti su se proizvodi uglavnom izvozili u podunavske krajeve (Horvat i Potrebica, 1994.). Izgradnja objekata s čvrstim materijalima u to vrijeme bila je "rezervirana" za reprezentativna zdanja i vojne objekte Habsburške Monarhije, te za izvoz u Vlašku i Moldaviju. Za kmetove opterećene nesigurnošću života i imovine te davanjima prema svjetovnim i crkvenim glavarima, bila je dostupna samo gradnja kuće od materijala iz prirode, drva ili zemlje.

Drvenih kuća iz prve polovice 20. stoljeća sjećaju se i današnji Čakovčani. Tvrde kako su postojale dvije-tri u selu i da su u njima stanovali "siromašniji". T. Smičiklas (1891.) ističe kako su drvene kuće gradili Turci u iločkom i vukovarskom kraju, a građenje kuća od nabijene zemlje je tradicija koju u Slavoniju donose njemački, mađarski i češki doseljenici i to tijekom 18. i 19. stoljeća (Španiček, 1995.).

Kuća se počela graditi postavljenjem ilovače koja se nabija u daščane oplata, a rezultat gradnje bili su zidovi

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galiot Kovačić
**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtom na povije-
sni pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

debeli oko 50 do 60 cm. Naporan posao su radili narodni, seoski majstori uz pomoć vlasnika kuće i *mobu* muških susjeda i rođaka. Znanje o poslu prenosilo se s generacije na generaciju, te usmenom predajom. Nakon što bi se drvenim batovima nabila određena količina zemlje između oplata, one su se dizale, učvršćivale i novi gornji sloj zemlje se nabijao na isti način. Otvori za prozore i vrata su se izbijali tek nakon izgradnje kuće. Termoizolacijska svojstva tog prirodnog materijala su visokokvalitetna, te stanovnici (na takav način građenih zgrada), ističu kako je u njima ljeti ugodno hladno, a zimi se prostor brzo ugrije i dugo održava toplinu.

O korištenju cigle kao materijala za izgradnju seoskih stambenih zdanja svjedoče postojeći stambeni objekti u Čakovcima koji datiraju s početka 20. stoljeća, a građeni su kombinacijom cigle i nabijene zemlje. Pojedine zgrade uspjele su očuvati izvornost te cjelovitost, no većini se graditeljskim preinakama promijenila vanjska oblikovnost. Temelji od opeke obično su na visini od ½ metra od nivoa zemlje, jer se time dobivalo na stabilnosti građevine i boljoj zaštiti od vlage. Na nekim zgradama od naboja, pregradni zidovi su pravljani od sirove, nepečene, ručno izrađene cigle, *čerpiča* ili mađarski *vályog*-a. Ti su zidovi također debljine do 60 cm. Čerpič su u Čakovcima izrađivali vlasnici kuća, ali i Romi, *Cigani*, koji su pravili kalupe i ciglu sušili na suncu. Primjećuje se kako u naselju nema niti jedne tradicijske kuće koja je građena isključivo pečenom opekrom, što ukazuje na skupoću opeke kao građevinskog materijala i ograničene materijalne mogućnosti vlasnika, seljaka.

Ulica Šandora Petefija u Čakovcima: karakteristični objekti tradicijske arhitekture

Najviše kuća u istočnoj Slavoniji u pravilu zauzima isti položaj na okućnici, bočnim su zabatom okrenute ka ulici, a građene su uz uličnu građevinsku liniju. Manji broj kuća je svojom uzdužnom stranom okrenuto ulici, a najmanje je kuća tzv. "u ključ" i imaju više prozora na uličnom pročelju. To su ujedno tri osnovne tipološke skupine kuća u narodnom graditeljstvu istočne Slavonije (Španiček, 1995.). Svi navedeni tipovi kuća zastupljeni su i u ulici Šandora Petefija u Čakovcima. U prošlosti, mještani su ulicu zvali Donji kraj.

Opisi kuća iz ulice Šandora Petefija

U ulici Šandora Petefija u Čakovcima nalaze se kuće tradicijske gradnje izrazito spomeničkih svojstava. Svojim oblikovanjem, kvalitetom izrade, vrijednosnim svojstvima i značajem predstavljaju kulturna dobra u okvirima tradicijske arhitekture Slavonije.

Istraživanje započinjemo s najjednostavnijom, u bijelo okrećenom kućom koja se nalazila na početku ulice Š. Petefija 2; danas je više nema. Plošna ispupčenja oko otvora za vrata te oko i ispod prozora činila su pročelje ove kuće veoma jednostavnim, ali i skladnim. Trijem je bio s okruglim drvenim stupovima koji je preteča masivnih zidanih stupova na ostalim tradicijskim kućama u naselju.

Nasuprot nekadašnje kuće na poštanskom broju 2, na drugoj strani ulice je kuća, poštanskog broja 1 koja je, kao i prethodno spomenuta, u cijelosti izgrađena od nabijene zemlje. Kuća je na početku ulice postavljena svojom dužom stranom, u prošlosti je bila oblika "u ključ". Prema iskazu vlasnice,²⁴ pročelje je bilo ornamentirano profilacijama, *ciframa*, koje su za vrijeme izbjeglištva obitelji tijekom Domovinskog rata otrgnuli pripadnici srpske vojske. Još 1835. godine na istoj parceli je na zemljišnoj karti bila ucrtana kuća frontom okrenuta ulici.²⁵ Okućnica predstavlja osobito zanimljiv tradicijski sklop. Uz čardak na zidanom prizemnom dijelu i štale u prošlosti su postojale i ledara te klaonica. Iza prednjeg dvorišta nalazi se guvno, a iza guvna, u dubini parcele je vrt.

U produžetku ulice kuće su izgrađene tijekom prva tri desetljeća 20. stoljeća. Građene su kombinacijom cigle i nabijene zemlje, a njihovi vlasnici su bile dobrostojeće mađarske obitelji. Kuće su prostrane s osnovnom troprostornom organizacijom i nalaze se visoko iznad tla. Često imaju i četiri sobe za stanovanje iza kojih, pod istim krovom, slijede gospodarske prostorije. Sobe su veličine od 5 x 5 m, od kojih su pojedine čak i veće, visokih zidova te stropova. Sve su kuće duge preko 30 metara, dominiraju okućnicom i ambijentom. Širina kuća je od 5 do 8 metara, a visina do stropa iznosi i do 3 metra. Do ulice se nalazi velika soba gdje se boravilo, spavalo i jelo, do velike sobe je kuhinja, iza nje još jedna soba. U produžetku se pod istim krovom nalaze i gospodarske prostorije: podrum, komora, pušnica, štala. Smatra se kako su kuće ugodne i komforne

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galioš Kovačić

**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtnom na povijesni
pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradicijsku
arhitekturu**

24 Kazivač, Ana Mesaroš, (r. 1953.g.), ul. Š. Petefija 1.

25 Potrebno je naglasiti kako su 1835. godine samo dvije kuće bile frontom okrenute ulici, dok je ostalih 113 kuća u naselju bilo okrenuto prema ulici svojom užom, zabatnom stranom. (HR-DAOS – 477, Vukovarsko vlastelinstvo, serija C, Zemljišne karte, Mapa Čakovci 8/2).

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galioš Kovačić
**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtom na povije-
sni pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

za stanovanje, a svojom estetskom dimenzijom predstavljaju vrijedne spomenike graditeljske arhitekture i baštine koje treba održati, sačuvati i zaštititi od propadanja.

Pročelja kuća u ulici Šandora Petefija predstavlja "njihova lica" koja se svake godine uljepšavaju, boje i dostojno održavaju. Maroević (1995.) ističe kako pročelja reprezentiraju kuću i izražavaju njezinu posebnost. Na pročeljima tradicijskih kuća nalazi se originalna drvena stolarija, koju su radili majstori stolari. Svaki su prozor, okapnica i vrata poseban ručni rad. Kod izgradnje tradicijskih kuća nema kopiranja, svi su objekti unikati, a u svaki je uloženo nešto novo i drugačije, npr. staklo u boji, rezbarija drveta, ukrasi, itd. Isto se odnosi na izgradnju zabatnih pročelja kuća koja su doživjela manje promjene u odnosu na pročelja u dvorištu. Pročelja su u pravilu od pune cigle iako je ostatak kuće građen od nabijene zemlje. Primjećuje se kako su otvori na zabatnim pročeljima u obliku kruga, sunca, pravokutni su i različitih su boja. Na pročeljima se nalaze i nepravilno izvedeni pilastri,²⁶ koji ne sežu do vijenca.

Tradicijske kuće i općenito arhitektura u Čakovcima pokazuje kako su narodni majstori unosili u svoj rad i život osobnu kreativnost, a imali su i osjećaj za estetiku. Pretpostavlja se kako su im uzori bili elementi viđeni u gradu na velebnim svjetovnim ili crkvenim zdanjima. Ponekad je igra s elementima daleko od pravilne izvedbe i često graniči s kičem u odnosu na svoju idealnu izvedbu.

Smatra se kako neuspjeli epigonizam treba zanemariti, poštujući inventivnost i težnju za ljepšim, ukrasnim, bogatijim, što je u vrijeme gradnje mnogo govorilo o znanju graditelja, ali još više o vlasniku, njegovom društvenom ugledu i utjecaju kao i materijalnim mogućnostima. Pilastri i lezene i u seoskoj kulturi iščitavaju isključivo navedeno, kao i trokutasti, obli ili ravni istaci iznad prozora, koji izazivaju divljenje. Često su na zabatima bila ispisana imena vlasnika i godina izgradnje kuće. Imena na tradicijskim kućama (i danas) svjedoče o pojedincu kao o znamenitom pretku obitelji, koji je stvorio materijalnu osnovu i podlogu za ugodniji i sigurniji život nasljednicima. Nakon što je kuća izgrađena, dvije do četiri slijedeće generacije nisu morale graditi novu kuću. Opće je poznato kako je izgradnja kuće za seljaka uvijek bila skupa i dugotrajna.

Na štetu tradicijske baštine, neke od prikazanih kuća su bile ciljane meta uništavanja srpske vojske u Do-

26 Pilastar, Pilastara tal. (pilastro), četverobridni stup koji stoji uza sam zid ili je jednim dijelom svoje debljine ugrađen u zid; polustup, prema B. Klaić, *Rječnik stranih riječi*, Zagreb, 1990.

movinskom ratu. Kao primjer navodi se kuća u ulici Š. Petefija br. 53. Prema tvrdnji vlasnika kuće, sa zabatne kuće s trijemom, duge 35 metara i bogato ornamentiranog pročelja, skinuta je sva stolarija i pokušalo se s tenkovskom cijevi srušiti vanjske zidove. Zbog izdržljivosti građevinskog materijala, kuća se uz vidljiva napuknuća održala i svjedoči o ljudskoj destruktivnosti.

Zajednička karakteristika kuća tzv. "zabatnog tipa" u Čakovcima je ta što se u sklopu uličnog pročelja nalaze i vrata uz dvije ili tri stepenice koje vode u trijem ili *gank*, *verandu*. Uz obvezna dva ili tri prozora na pročelju su i dva krovna otvora. Osim estetske, otvori su imali i uporabnu funkciju provjetravanja tavanskog prostora jer su se na tavanu sušile i čuvale žitarice. Vanjski dio sva tri tipa kuća krase prostrani trijemovi koji se pružaju dužinom cijele kuće i povezuju prostorije. Trijemovi leže na masivnim stupovima četvrtaste osnove i okruglog glavnog dijela. Od dvorišta su odijeljeni stepenicama koje vode na trijem i drvenim ogradama od letvica ili zidanim ogradama visine iznad 1 metra. Obojani su različitim bojama, *molovani*, raznovrsnim *mustrama*, koje su se u prošlosti mogle kupiti na gradskim tržnicama okolnih gradova, ili su ukrašeni podnim pločicama posebne ornamentiranosti i ljepote te ukrašeni cvijećem, na najbolji mogući način predstavljaju kuću u cjelini, ali i današnjeg vlasnika, tj. njegov odnos prema naslijeđenoj starini, njenoj vrijednosti i neponovljivosti.

Sastavni dio tradicijskih kuća su podrumi. Smješteni su uvijek iza stambenog dijela, a ispred pušnice, komore za alat, kačare, šupe, *kravske* i konjske štale. Smatra se kako se smještanjem stambenih i gospodarskih prostorija pod istim krovom racionalno koristio prostor i izbjegnuto je građenje posebnih građevina na okućnici što je karakteristično za narodno graditeljstvo susjedne Vojne granice. Primjećuje se da u nekim dvorištima postoje ljetne kuhinje, *kujnice*, izgrađene kao samostalne zgrade, te čardaci za spremanje kukuruza koji se uglavnom nalaze na samoj uličnoj liniji i svojom su širom stranom postavljeni uz ulicu. Analogiju nalazimo u Baranji, također na seoskim domaćinstvima tamošnjih Mađara. Prema iskazu jednog Čakovčana,²⁷ čardaci su postavljeni na samu uličnu građevinsku liniju iz razloga što je svako domaćinstvo htjelo pokazati koliko ima kukuruza odnosno koliko domaćinstvo vrijedi. Puni čardaci kukuruza u klipu, također su bili jedan od pokazatelja ekonomskog stanja.

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galiot Kovačić

**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtnom na povije-
sni pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

27 Kazivač je Franjo Finta, (r. 1951.), Ul. Š. Petefija 36.

Zaključci

Na temelju provedenih terenskih istraživanja, analize podataka, konzultiranjem navedene literature i izvora mogu se izvesti određeni zaključci o povijesti, geografskim obilježjima, stanovništvu i tradicijskoj arhitekturi naselja Čakovci.

Saznanja o postojanju naselja i imena Čakovci datiraju od 1333. godine kada se naselje prvi puta spominje kao katolička župa u sklopu vukovarskog arhidakonata. Različiti hrvatski i mađarski izvori naziv/ime naselja "Czak" spominju 1439., 1450. i 1451. godine, dok se imena Csajkovci, Čajkovci i Čakovci spominju od 16. do 19. stoljeća. U 18. stoljeću naselje Čakovci pripada vukovarskom vlastelinstvu, ima 40-tak domaćinstava, stanovništvo se bavi zemljoradnjom i stočarstvom te ima velike obaveze prema vlastelinu. Početkom 18. stoljeća komorska uprava vrši doseljavanje srpskog stanovništva iz istočne Bosne i Baranje, a tijekom 19. i početkom 20. stoljeća dolazi do migracijskih kretanja iz Ugarske, austrijskih zemalja i zapadne Ukrajine prema Slavoniji. U tom razdoblju u Čakovce doseljavaju Mađari, Nijemci, Slovaci, Ukrajinci i Rusini.

S obzirom na povoljna prirodno-geografska obilježja kraja naselje Čakovci zajedno s cijelom općinom Tompovci ima izuzetno značajan geografsko-prometni položaj zbog blizine dunavskog plovnog puta kojim se uključuje u najveći riječni plovni put te je njime povezana s ostalim podunavskim zemljama.

Analiza kretanja ukupnog broja stanovnika prema popisima stanovništva zadnjih 150 godina pokazala je različite trendove u pojedinim razdobljima. Promatrajući kretanje stanovništva prema popisnim godinama uočava se međupopisni rast broja stanovnika u razdoblju od 1857. do 1869. godine, blagi pad stanovnika u razdoblju od 1869. do 1880. godine, ponovni međupopisni porast broja stanovnika u razdoblju od 1880. do 1890. godine te vrlo mali pad broja stanovnika u razdoblju 1890.-1910. godine. Nakon popisa stanovništva 1910. godine uočava se konstantni rast broja stanovnika do 1961. godine, zatim nešto manji pad broja stanovnika u razdoblju od 1971. do 1991. godine te znatniji pad broja stanovnika 2001. godine. U 19. stoljeću, u razdoblju između 1869. i 1880. godine, uočeno je smanjenje broja stanovnika što je posljedica slabih higijensko-sanitarnih uvjeta i crijevne zarazne epidemije. Istodobno se može zaključiti kako međupopisna razdoblja koja iskazuju brojčani porast stanovništva u naselju Čakovci tijekom devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća su posljedice migracijskih kretanja u Hrvatsku i Slavoniju

iz Ugarske, austrijskih zemalja i zapadne Ukrajine. Ponovno postupno smanjenje broja stanovnika tijekom zadnjeg desetljeća 19. stoljeća i prvog desetljeća 20. stoljeća uvjetovano je smanjenjem doseljavanja u naselje Čakovci. U razdoblju od 1961. do 1991. godine otvaranjem granica prema zapadnoeuropskim zemljama dio mlađeg stanovništva odlazi na privremeni rad u inozemstvo, a istovremeno dio odlazi potražiti posao u gradovima te dolazi do pojačane migracije radne snage. Isto tako krajem osamdesetih i početkom devedesetih godine prošloga stoljeća zbog krize kasnog komunizma i početka Domovinskog rata dolazi do smanjenja broja stanovnika u naselju Čakovci. Agresija na Republiku Hrvatsku i pojava prisilnih migracija rezultirala je znatnijim padom broja stanovnika 2001. godine. Može se zaključiti kako spomenuti procesi ukazuju na prisutnu depopulaciju stanovništva naselja Čakovci što je posljedica migracija mlađe populacije prema urbanim naseljima i agresije na Republiku Hrvatsku.

Kvaliteta koju uočavamo na tradicijskim kućama u Čakovcima, najbolje ilustrira nekadašnju tradicijsku arhitekturu Slavonije. Iako su sve kuće istog tipa gradnje ne postoji identična. Kuće su različite i u svemu drugačije iako su sve slijedile naslijeđene modele u prostornoj razvijenosti, oblikovnosti i volumenima. U prošlosti je kuća kao središte svih zbivanja seoske obitelji uvijek morala dostojno i reprezentativno predstavljati sliku složene, ali i funkcionalne organizacije velike zadružne obitelji koja je u njoj obitavala. Sve kuće i reprezentativna zdanja koja su predmetom istraživanja zidana su i izgrađena u vrijeme kada Čakovci imaju najveći broj stanovnika, dakle krajem 19. i početkom 20. stoljeća što upućuje na zaključak da je ekonomsko stanje tijekom tog vremenskog razdoblja bolje u odnosu na razdoblja neposredno prije i poslije. Istodobno broj članova obitelji raste pa raste i broj, veličina i prostranost kuća što je posljedica povećanja kvalitete života na koji su utjecaj imale pojačane veze naselja s obližnjim gradovima, kvalitetnija razmjena dobara i usluga, dolazak željeznice u naselje i ostali slični utjecaji.

Na pitanje kako očuvati ovu vrijednu arhitekturu, teško je prema svima izreći zadovoljavajući odgovor. Pojedini navedeni objekti stavljeni su pod preventivnu zaštitu Ministarstva kulture kao kulturna dobra, neki su evidentirani, a jedna evidentirana kuća je do završetka ovog istraživanja srušena. Cilj konzervatorskog pristupa je produžiti život vrijednim objektima te iziskuje zakonsku, pravnu brigu, ali i učestali kontakt nadležnih za zaštitu s današnjim vlasnicima. Primjećuje se kako većina današnjih vlasnika kuća teško prihvaća činjenicu kako svoju kuću ne

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galioš Kovačić

**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtnom na povijesni
pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galiot Kovačić
**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtom na povije-
sni pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

smiju srušiti, niti obnavljati bez konzultiranja s nadležnim Konzervatorskim odjelom Ministarstva kulture. Sama svijest o kvaliteti i vrijednosti tradicijskih zdanja prisutna je uglavnom kod starijih mještana koji nastoje održavati sve zgrade izgrađene na tradicijski način konstantnim uređivanjem, provjetravanjem, krečenjem i sl. Primjećuje se kako mlađe stanovništvo nema dovoljno "sluha" odnosno svijesti o posebnosti i identitetu koji predstavljaju ove zgrade za naselje Čakovci, njegov kulturni identitet i općenito tradicijsku baštinu Slavonije.

Budućnost tradicijski vrijednih građevina nije izvjesna. Uz predmet istraživanja, namjera ovog priloga jedan je od pokušaja da se tradicijske kuće naselja Čakovci trajno učine dijelom hrvatske kulturne baštine. Istodobno se želi probuditi svijest kod svih koji mogu na bilo koji način pridonijeti očuvanju tradicijske arhitekture i vrijedne hrvatske kulturne baštine koja postoji u svim ruralnim područjima Slavonije i Baranje, ali i u naselju Čakovci.

Literatura

- BICAČIĆ, R. (1936.), *Kako živi narod. Život u pasivnim krajevima*. Tipografija d.d., Zagreb.
- BÖSENDORFER, J. (1910.), *Crtice iz slavonske povijesti*, Osijek.
- BÖSENDORFER, J. (1950), *Agrarni odnosi u Slavoniji*, Izdavački zavod JAZU, Zagreb.
- ČELEBIJA, E. (1957.), *Putopis, odlomci o jugoslovenskim zemljama, II*, Svjetlost, Sarajevo.
- ENGEL, P. (1963.-1998.), rukopis o Vukovskoj županiji za V. svezak povijesnotopografskog priručnika Ugarske poznatog kao: *György Györffy, Az Árpád-kori Magyarorság történeti földrajza*, sv. 1-4., Budapest, str. 35 – 36.
- GALIOT KOVAČIĆ, J. (2005.) *Terensko etnološko istraživanje tradicijske arhitekture, Općina Tompojevci*, Ministarstvo kulture-Uprava za zaštitu kulturne baštine, Konzervatorski odjel, Osijek.
- HORVAT, R. (2000.) *Srijem, naselja i stanovništvo*, Hrvatski institut za povijest – podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Slavonski Brod.
- HORVAT, V. (1991.) Zemljišne karte Vukovarskog vlastelinstva kao izvori za povijest Istočne Hrvatske poslije oslobođenja od Turaka; u: *Peti znanstveni sabor Slavonije i Baranje, sv. 1., Zbornik radova*, JAZU, Zavod za znanstveni rad Osijek, Osijek, str. 217 – 226.

HORVAT, V. (1993.) Građa za povijest naselja Istočne Slavonije u 18. stoljeću (na vukovarskom vlastelinstvu); *HAZU, Anali Zavoda za znanstveni rad u Osijeku, sv. 9*, Osijek, str. 171-185-

HORVAT, V. (1994.) Prilozi za povijest naselja u Istočnoj Slavoniji u 18. stoljeću (na vukovarskom vlastelinstvu); *HAZU, Anali Zavoda za znanstveni rad u Osijeku, sv. 10*, Osijek, str. 95 – 105.

HORVAT, V. i POTREBICA, F. (1994.) Srijemska županija, Vukovarsko vlastelinstvo i trgovište Vukovar, str. 153-176, u: Monografija *Vukovar - vjekovni hrvatski grad na Dunavu*, Nakladna kuća "dr. Feletar", Koprivnica.

GAVRILOVIĆ, S. (1966.), Bilješke Josipa Hajnocija o Srijemu 1789. godine, *Starine HAZU, Knj. 53*, Zagreb, str. 175 – 189.

KARAČ, Z. (1994.) Gradograditeljstvo i graditeljstvo na tlu Vukovara od prapovijesti do kraja Osmanske vlasti, str. 138-154, u: Monografija *Vukovar - vjekovni hrvatski grad na Dunavu*, Nakladna kuća "dr. Feletar", Koprivnica.

KLAIĆ, B. (1990.) *Rječnik stranih riječi* Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.

MAROEVIĆ, I. (1995.) *Rat i baština u prostoru Hrvatske*, Matica hrvatska, Ogranak Petrinja, Zagreb.

MAŽURAN, I. (1993.) *Stanovništvo i vlastelinstva u Slavoniji 1736. i njihova ekonomska podloga*, Osijek.

PAVIČIĆ, S. (1953.) Podrijetlo hrvatskih i srpskih naselja i govora u Slavoniji, *Djela Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knjiga 47*, Zagreb.

PAVIČIĆ, S. (1940.) *Vukovska župa u razvitku svog naselja od XIII. do XVIII. stoljeća, I dio* JAZU, Zagreb.

SABLJAR, V. (1866.) *Miestopisni rječnik kraljevinah Dalmacije Hrvatske i Slavonije*, Nakladom i berzotiskom A. Jakića, Zagreb.

SMIČIKLAS, T. (1891.) *Dvjestogodišnjica oslobođenja Slavonije, I*, JAZU, Zagreb.

SRŠAN, S. (2000.) *Naselja u Istočnoj Hrvatskoj krajem 17. i početkom 18. stoljeća*, Osijek.

SRŠAN, S. (1990.) Slavonija i Srijem 20 – ih i 30 – ih godina 18. stoljeća, str. 76 – 98; u *HAZU, Anali Zavoda za znanstveni rad u Osijeku, sv. 7*, Osijek.

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galiot Kovačić

**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtnom na povije-
sni pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

Rebeka Mesarić Žabčić
Jadranka Galioš Kovačić
**Opća slika naselja
Čakovci s kratkim
osvrtom na povije-
sni pregled naselja,
geografska obilježja,
stanovništvo i tradi-
cijsku arhitekturu**

SRŠAN S. (1988.) Popis Vukovarskog vlastelinstva 1728. i 1736. godine str. 67 – 81; u *Godišnjak pododbora Matice hrvatske Vinkovci za kulturu, umjetnost i društvo*, br. 11, Vinkovci.

SRŠAN S. (1998.) *Vukovar i okolna mjesta na starim kartama*, Kartografska zbirka Državnog arhiva Osijek, Katalog izložbe, Državni arhiv, Osijek.

SRŠAN S. (1984.) Popis i procjena 35 sela vukovarskog okruga iz 1722. godine, str. 231 – 261, *HAZU, Anali Zavoda za znanstveni rad u Osijeku*, sv. 3, Osijek.

ŠPANIČEK, Ž. (1995.) *Narodno graditeljstvo Slavonije i Baranje*, Privlačica, Vinkovci.

ŽIVKOVIĆ, Z. (1992.) *Hrvatsko narodno graditeljstvo, sv. I., Istočna Hrvatska (Slavonija, Baranja, Srijem)* Ministarstvo prosvjete, kulture i športa, Zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb.

WERTHEIMER-BALETIĆ, A. (1993.) *Stanovništvo Vukovara i vukovarskog kraja*, Globus, Zagreb.

Izvori

Atlas vukovarskog vlastelinstva, (2006.) Muzej Slavonije Osijek, Osijek.

KORENČIĆ, M. (1979) *Naselja i stanovništvo SR Hrvatske 1857-1971 JAZU*, (Djela JAZU, knjiga 54) Zagreb.

Knjige popisa stanovništva 1981. i 1991. godine, tabele po naseljima, Republički zavod za statistiku SR Hrvatske, Zagreb.

Popis stanovništva 2001. godine; <http://www.dzs.hr>
HR-DAOS – 477, Vukovarsko vlastelinstvo, serija C, Zemljišne karte, Mapa Čakovci 8/1, 8/2, 8/5). Državni arhiv u Osijeku.

Helyséngnevtára az országos Magyar királyi, Statistikai Hivatal, Budapest, Nyomatott az Athenaeum, Nyomdájában, 1873.

Volkszählung Sammut Nachweisung der Nutzbaren Haustiere, Ergebnisse der in den läudern der Ungarischen krone, am anfang des Jahres 1870 Vollzogenen, Königl. Ungarische Statistische bureau. Pest. Druckerei des Athenaeum, 1871.